

Posudek na bakalářskou práci

Moniky Vajsochrové

Konstrukce femininity v časopise Vlasta v 60. letech 20. století

Přestože časopis *Vlasta* představoval v období státního socialismu zásadní mediální fórum pro tematizaci genderově relevantních otázek, jeho obsahy byly dosud až překvapivě málo podrobeny genderové analýze. Volbu tématu je proto třeba jen uvítat, přičemž zaměření na 60. léta zakládá předpoklad, že se širě kladených otázek mohla postupně otevírat. Název práce odpovídá specifikaci tématu, neboť v ní nejde o tradiční otázku tzv. postavení ženy ve společnosti, ale o genderovou perspektivu sledující normativitu týkající se ženskosti, tj. kulturně preferované atributy ženskosti (femininity). Metoda obsahové analýzy je pro takový analytický úkol vhodně zvolená.

Struktura teoretické části vychází z otázky, jakým způsobem byla u nás femininita konstruována v době, kdy byla v západních zemích znovu otevírána a tematizována novým způsobem, a za situace, kdy náš kontakt s tímto vývojem byl mizivý. Práce si neklade za cíl provádět komparaci těchto dvou navzájem izolovaných historií, pouze na základě časové souběžnosti považuje za jistou dodatečnou legitimizaci zaměřit se na místní ideový vývoj v této oblasti, o němž máme zatím méně informací než o tom západním. Další kontext představuje v práci charakteristika daného historického období. Z genderové perspektivy je pro práci klíčový pojem femininity zasazený do širšího rámce genderové perspektivy, kromě toho jsou hlavními analytickými kategoriemi pojmy tradiční a moderní z hlediska konceptu femininity.

Podívejme se nyní na provedení. Genderová perspektiva a konstruktivistický přístup jsou představeny s použitím české nebo do češtiny přeložené odborné literatury, avšak jen převzetím pasáží bez samostatného promyšlení, nadto nejsou dostatečně vyznačeny doslovné citace. Následující náčrt hlavních rysů vývoje feministického myšlení druhé vlny čerpá opět ze zdrojů dostupných v češtině, nicméně relevantně sestavených (je zde zahrnut např. také Lipovetski). Problém je ovšem opět jednak v nejasném vztahování této prezentace k výzkumné otázce, čímž se řada informací jeví jako redundantní (např. vývoj Československa jako industriální velmoci) nebo marginální a opět i nezřetelná práce se sekundární literaturou – na místě bylo častější odkazování a zřetelně vyznačené přímé citace. Chybí definice klíčových analytických konceptů tradiční a moderní femininity, které bylo z literatury možné excerpovat.

Pasáže představující historický kontext a sledující jednak vývoj postavení žen u nás po válce a jednak politický a ekonomický vývoj společnosti jsou nepochybně relevantní, ale poskládání jednotlivých dat a tezí působí poměrně neuspořádaně a řada věcí není relevantních. Práce se zdroji i zde trpí již zmíněnými řemeslnými nedostatky. Zároveň se však domnívám, že podobná neobratnost není u bakalářských prací bohužel neobvyklá. Celkově mám za to, že tato část je zbytečně obširná a ne dost precizně zacílená. Nadto teoreticky relevantní kontext, pro práci ústřední, tj. teze o proměnách femininity, je zařazen až do další části, záhy však sklouzává opět spíše k popisu postavení žen, který doplňuje předchozí podkapitulu. Následující opět zbytečně rozsáhlé a neutříděné pasáže o sociálním statusu žen (tyto pasáže sahají až po stranu 26), na nichž lze opět ocenit snahu čerpat ze solidní širší zdrojů, která ale s sebou zároveň nese strach nich nevynechat a autorce se ztrácí ze zřetele její vlastní výzkumný cíl.

V části věnované roli médií je správně na počátku zmíněna role „agenda setters“, avšak vlastní vztah mezi mediální produkcí a příjemcem je prezentován příliš zjednodušeně. Vhodnější by bývalo zaměřit se pouze na problematiku nastolování agendy, ale zacíleněji vzhledem k danému úkolu. Pokud jde o charakteristiku časopisu Vlasta, je třeba dávat pozor na přejímání hodnocení, respektive alespoň uvést, kdo daný názor zastává. Je v pořádku opírat se o Osvaldovou, ale je třeba rozlišit, kdy z ní čerpám informace a kdy přejímám její hodnocení. I když se jednalo o časopis „ideologický“, jak tvrdí Osvaldová, Monika Vajsochrová sama svým výzkumem tuto tezi do jisté míry také vyvrací, což je na místě reflektovat. Nebo alespoň reflektovat, že na ideologických pozicích stojí všechny časopisy, a je tedy spíše rozlišovat, jaké jsou povahy.

O průběhu analytické práce mohu jako vedoucí práce podat svědectví coby o velmi poctivém úsilí autorky vyrovnat se s metodou i materiálem. Nevyhýbala se pracnému zanášení velkého množství dat do kódovací knihy, která pak několikrát přeorganizovala podle hlavních linií, které vyplynuly z látky a jejího kódování. Kroky, které vedly k nutné redukci konečného materiálu, byly v dané chvíli vždy promyšlené. V prezentaci výsledků lze zaznamenat určité neobratnosti (není například jasné, jak je to s kategorií a proměnnou, chybná je kontrapozice sociologické a genderové perspektivy), ale abstrahované kategorie jsou dobře doložené. Za nesamozřejmý fenomén, který Monika Vajsochrová dobře zdokumentovala, považuji například povahu důrazu na profesionalitu a kvalifikaci žen, tedy ne pouze jejich využívání jako levné pracovní síly, náhradnic či pouze vedlejších přispěvatelek do rodinného rozpočtu, jak se mnohdy tvrdí. Tato kategorii dobře odpovídá zaměření práce na kulturní atributy ženství. Podobně překvapivá je i snaha měnit vztah žen k technice (čímž se nemyslí sedět na traktoru), škoda, že autorka tuto část více nerozvedla, vím, že materiál měla velmi zajímavý. Kategorie tradičního ženství má sice poměrně dobře stanovená kritéria, kódování je však místy problematičné, jak ukazují často ne příliš přesvědčivé příklady. Nepochybně však je, že za kódováním autorky byla vždy určitá úvaha, nejednalo se o nedbalost, zkušený/á výzkumník/ce by však byl/a obezřetnější. Vzhledem k závěrům je určitým problémem i to, že pendant ke kategorii „tradiční“, tj. kategorie „moderní“, se rozpustil v celé sadě dílčích kategorií – tuto skutečnost byla na místě ošetřit. Také v části prezentující kvantitativní data lze diskutovat o některých argumentech pokud jde o zařazení či nezařazení kódovaných jednotek, nelze jí však vyčíst ledabylost. V interpretacích se autorka snaží konfrontovat své nálezy s poznatky uvedenými v teoretické části. Závěry jsou kombinací výsledků analýz a konstatování „reálného stavu“ (opřenejch o literaturu), což místy zamlžuje přínos vlastního výzkumu.

Shrnutí: bakalářská práce Moniky Vajsochrové prokazuje nespornou snahu seznámit se důkladně s kontextem zkoumaného tématu, i když způsobem ve výsledku i kontraproduktivním, a odvést co nejpoctivěji analytickou práci. Práce vykazuje ale také řadu neobratností a řemeslných nedostatků. K obhajobě ji doporučuji a navrhuji hodnotit známkou dobře.

V Roztokách 13.6.2011

PhDr. Hana Havelková, PhD.
Vedoucí bakalářské práce